

součástí Svaté říše římské. V třetí sekci sborníku, jež se věnuje politickým, hospodářským a správním dějinám, nejsou medievistická témata zastoupena, což se týká i závěrečného oddílu věnovanému vzdělání a šlechtickému mecenátu.

Rovněž druhý svazek je rozčleněn do čtyř oddílů. Studie v prvním z nich mají obecnější, syntetizující charakter. Joachim Bahlcke seznamuje čtenáře s postavením Slezska v kontextu dějin středovýchodní Evropy a načrtává vazby, které spojovaly zemi na Odře s okolními státy, respektive se zeměmi širšího politického celku, jehož bylo Slezsko součástí. Marian Ptak a Wojciech Mrozowicz nastiňují složité vnitřní teritoriální, správní a právní vývoj země od raně piastovského období až po současnost. Kromě územních změn je velká pozornost věnována okamžikům, které sehrály důležitou roli při formování celoslezského zemského vědomí. Oba příspěvky jsou hutným shrnutím současného stavu bádání. Následující studie se již zabývají konkrétními fenomény. Ulrich Schmilewski představuje původ a složení slezské šlechty a její vliv na formování politického a kulturního klimatu v zemi. Na půdu ekonomických dějin čtenáře přenáší stať Rolanda Gehrkeho, jež analyzuje způsoby pozemkové držby, šlechtického hospodaření a z něho plynoucích příjmů slezské nobility. Ivo Nußbicker a Rafaela Sendeková objasňují problematiku šlechtických archivů ve Slezsku a přibližují jejich vznik, význam i roli, jež sehrály při vytváření kulturní paměti země.

Tato stať tvoří nenásilný přechod ke druhé části svazku, koncipované jako repertorium k orientaci v olbrímím množství různě roztroušených písemných pramenů, jež se vztahují k dějinám šlechty ve Slezsku. Celkem třicet šest příspěvků rozdělených do tří sekcí podle zemi původu (Polsko, Česká republika, Německo) přináší téměř vyčerpávající přehled archivních fondů, které mohou posloužit jako podklad pro další výzkum sledované problematiky. Kromě samotného výčtu archiválií je podána stručná charakteristika fondů a instituce, jež je přechovává. Třetí oddíl tvoří mimořádně obsáhlý přehled vybrané literatury k dějinám a kultuře slezské nobility, druhý svazek pak uzavírá podrobný jmenný a místní rejstřík.

Předložený sborník tvoří užitečný syntetizující souhrn bádání o dějinách slezské šlechty, který velmi dobře poslouží jako úvod do problematiky. Ještě cennější je ovšem na jednom místě shromážděný přehled pramenů a sekundární literatury, jež otevírá velký prostor pro další výzkum.

JAROSLAV ZELENKA

JÁN LUKAČKA – MARTIN ŠTEFÁNIK A KOL.,
Středověké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie, Historický ústav SAV,
Bratislava 2010

300 s., ISBN 978-80-970302-1-6.

Sborník ze stejnojmenné mezinárodní konference, konané 19.–21. října 2009 v Časté-Píle v rámci projektu *Lexikon středověkých miest na Slovensku* Historického ústavu SAV, obsahuje celkem 26 příspěvků od historiků ze Slovenska, Čech, Moravy a Maďarska. Publikace není rozčleněna do tematických okruhů, což při takovém množství textů přinejmenším překvapí. Snahu o jistou logiku v řazení studií lze sice vysledovat (geografický aspekt), ta však nakonec nedokáže potlačit dojem nekoncepční tříště statí, podpořený absencí koncepce celé konference, již by čtenář očekával v úvodu obou hlavních editorů. Ten obsahuje v podstatě jen výčet hlavních témat, jimž se příspěvatelé monografie věnovali. Editori si nepokládají žádnou otázku, na niž by měly následující stránky odpovědět, pouze předem sumarizují široký tematický rozsah příspěvků. Lze tak již předem vytušit, že pojem „komunikace“ zahrnuje jakékoliv lidské konání odehrávající se (v tomto případě) na území středověkých měst, v jejich (zemědělském) zázemí, případně na dvořech panovníků a šlechty, kam zástupci měst docestovali. Pouze mnohomluvnějším rozvinutím úvodu je první příspěvek *Podoby stretnutí a komunikácie v středovekom meste* Jána Lukačky; komunikace mohla být přátelská a nepřátelská, lidé se setkávali hlavně v centru města – v hostincích, na trzích, v kostele, kde spolu komunikovali, rychlost šíření informací byla limitovaná, venkovní osídlení bylo rozptýlené a vesničané komunikovali s menším počtem lidí než měšťané atd.

K formální nepřehlednosti publikace velkou měrou přispívá i zvláštní pojetí záhlaví všech stran, kde se opakuje titul monografie (recto) a jména editorů (verso) namísto očekávaného názvu konkrétního příspěvku a jména jeho autora. Spolu s úplnou absencí obrazové přílohy, byť alespoň ilustrativního charakteru, je tak jen prohlouben narůstající dojem jistého dějá vu při postupném čtení jednotlivých statí. Ty jsou si ve většině podobné a pouze nemožně vybočují z rámce prostého popisu dějů bez ambicí o jiný úhel pohledu, než je onen faktograficky popisný, pokoušející se navíc v případě mnoha příspěvků o jakýsi chronologicky všeobsáhlý záběr. Tak jsou zde zařazeny příspěvky zabývající se počátky středověkých měst na Slovensku (Richard

Marsina), zájmem Přemysla Otakara II. o města (Josef Žemlička), možnostmi komunikace v počátcích bratislavské městské společnosti (Žofia Lysá), počátky Banské Bystrice (Marián Skladný), počátky města Kremnice (Martin Štefánik), rodem Zápolských a slovenskými městy na konci středověku (Veronika Kucharská popisuje mocenskou politiku Zápolských, jejíž oporou byla kumulace majetků, mj. původně zeměpanských měst, doprovázená logicky očekávatelnými konflikty), nebo komunikací města Bardejov s majiteli makovického panství (Pavol Hudáček, jež téma redukoval na hraniční spory obou stran). Kouzlem (snad) nechtěného jsou oba poslední jmenované příspěvky zařazené za textem Roberta Šimůnka *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence?*, upozorňujícího na několika místech právě na fakt, že redukování vztahů šlechty a měst na konflikty je příliš zúženým pohledem, do značné míry způsobeným stavem pramenné základny, neboť jakékoliv spory byly logicky vždy více reflektovány než poklidně plynoucí každodennost (s. 225).

Tématům, jež je možno označit v širším pojetí jakožto kulturní, se věnuje několik autorů: Ladislav Vrteľ zkoumal heraldickou komunikaci ve středověkém městě, kulturní kontakty Bratislavy a Vídně v 15. století popsala Miriam Hlavačková, patronce Košic sv. Alžbětě, jejíž kult nahlíží jako střetnutí dynastické a měšťanské tradice, věnovala pozornost Katarína Nádaská, zatímco Jan Hrdina studoval komunikaci a transfer informací na příkladu graciálních listin papeže Bonifáce IX. pro spišská města.

Jistou fascinací pozorností významných panovníků, již títo věnovali některým slovenským městům a jejich zástupcům (o kořenech zájmu slovenských historiků o toto téma by se jistě dalo diskutovat), prozrazují příspěvky zabývající se královskými setkáními v Bratislavě na konci středověku (Eva Frimmová), cestami bratislavských městských funkcionářů na královský dvůr v 15. století (Julius Bartl), Zikmundem Lucemburským a spišskými městy (Karin Fábrová, která se omezila převážně na výčet králových privilegií pro několik spišských měst). Zde se naskytá jedna z nepoložených metodologických otázek: Je skutečně potvrzení staršího městského privilegia důkazem přímé komunikace zástupců města s panovníkem?

Z množství podobných textů se vymyká pouze několik příspěvků, jež by bylo možné označit za mikrosondy a jejichž prostřednictvím se čtivě daří přiblížit procesy každodenní komunikace v konkrétních sférách městského života: Text Martina Musílka topograficky zmapoval hostin-

ce a krčmy na Starém Městě pražském, přičemž zohlednil i sociální kontext, společná stať Tomáše Borovského a Michaely Malaníkové vychází z podrobné analýzy znojenských městských účtů z let 1453/1454 a 1457/1458, jež zachycují finanční vydání na různé typy politických poselstev města a umožňují zároveň rekonstruovat složení městských rad v daném období. Pojednání o širších okolnostech vypořádání pozůstalosti obchodníka Joriga Kuntzelmana na počátku 15. století přinesla Renáta Skorcka, zatímco Daniela Dvořáková nás na podkladě bratislavských komorních účtů z roku 1434 uvedla do světa městských vyslanců, poslů, vyzvědačů a špehů (mnohdy se rozdíl mezi nimi zcela stíraly) jakožto jedněch z nejpodstatnějších šířitelů informací v (mezi)městském geografickém a sociálním prostoru.

Téma středověkých měst na území dnešního Slovenska a přilehlých oblastí je jistě látkou nosnou a hodnou badatelského zájmu i do budoucna. Lze se tedy těšit, že postavení tohoto tématu na proklamované „čestné místo“ (s. 9) ve slovenské historiografii nebude nadále znamenat zakonzervování starších metodologických přístupů a v dalším vývoji povede k recepci aktuálního (celo)evropského diskurzu v oblasti komunikace a dějin měst.

EVA RICHTROVÁ

Miroslav SVOBODA, *Páni ze Strakoníc. Vládci Prácheňska a dobrodinci johanitů*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 9)

392 s., ISBN 978-80-7422-034-0

V krátké době již druhá monografie věnovaná Bavorům ze Strakoníc může vypadat jako zbytečný luxus, detailnější seznámení s knihou ovšem podobné pochyby zahání. Oproti chvatně vydané diplomové práci Simony Kotlárové je kniha Miroslava Svobody, frekventanta proslulého semináře Jaroslava Mezníka, vyzrálým a promyšleným dílem. Právě Mezník přivedl Svobodu k problematice johanitského řádu, od něž je díky společnému sídlu již jen krok k Bavorům ze Strakoníc. Vztah rodu s erbem střely a řádu křížovníků sv. Jana Jeruzalémského představuje jeden z leitmotivů knihy a díky vynikající znalosti johanitské problematiky se autorovi podařilo oprostít tuto problematiku od mnoha klíšé a sporných interpretací.